

de leiders gelegenheid de geestelijke krachten te wijzen, die in hun moeilijk leven steun kunnen bieden.

En deze hulp is de voornaamste.

Daarom ligt hier een groote taak voor de kerk in onze dagen. In zielszorg en prediking zal zij op deze toestanden hebben in te gaan en de geestelijke hulp hebben te bieden, die zij immers alléén geven moet en kan.

Daarover in een volgend artikel.

W. A. WIERSINGA.

VAKWETENSCHAP, EN PRAKTIJK

Enkele wegen, waarlangs therapeutische resultaten verkregen zijn.

II.

Na deze kritiek op eenige middelen der niet-officiële geneeskunde, zal het wel geen verwondering wekken, dat de officiële niet geneigd is, dergelijke middelen en methoden in haar geneesmiddelenwetenschap op te nemen; het zou niet alleen verwondering, veeleer verontwaardiging moeten wekken, indien zij het wél deed! Immers het onderzoek bracht niets nieuws aan het licht; veel meer moet in de meeste gevallen geconstateerd worden, dat aan de zieke menschen volmaakt waarde-looze dingen in de handen gestopt worden, dikwijls tegen veel geld bij een volslagen gemis van het gevoel van ook maar de geringste verantwoordelijkheid! Ieder weet, hoe hij een melkboer beoordeelen moet, die aan een l.b.c.-patient welbewust sterk-verdunde melk verkoopt...

Hoewel dus vaak ontmoedigd door het nader onderzoek, zoo mogen we toch niet nalaten, acht te blijven slaan op geneesmiddelen en methoden der inofficiële geneeskunde, temeer wanneer hiermee schijnbaar succes verworven wordt. Want we moeten ons niet voorstellen, dat onze geheele hedendaagsche geneesmiddelenwetenschap (onder welk kostelijk koren óók wel eenig kaf schuilt!) gevormd is, alleen langs den weg van zuiver wetenschappelijk onderzoek. Integendeel! Diverse van onze hedendaagsche officiële geneesmiddelen zijn afkomstig van kwakzalvers. Een aardig voorbeeld hiervan is een van onze belangrijkste geneesmiddelen, de digitalis, het vingerhoedskruid. De digitalis is in de geneeskunde ingevoerd door een Engelschen dokter, William Withering. Hij had deze plant ontdekt in de kruiden, die een vrouw in het graafschap Shropshire verkocht aan menschen, die leden aan waterzucht. Bij diverse gevallen bleek deze vrouw met haar kruiden succes te hebben. Toen Withering de kruiden bemachtigd had, herkende hij, als uitstekend plantkundige, al spoedig het vingerhoedskruid als een constant bestanddeel. Hij begon toen zijn eigen hartpatienten, die waterzuchtig waren, te behandelen met alleen het vingerhoedskruid, waarmee hij direct groot succes had; zeven jaar lang ging hij zoo door en bestudeerde aan het ziekbed nauwkeurig de werking van de folia digitalis. Op aandrang van zijn vrienden heeft hij tenslotte zijn ervaringen te boek gesteld, dat verscheen in 1786; het was, zooals Pel het zegt: „een klein boekje, nauwelijks 100 pagina's groot, waarin bijna alles staat aangegeefend, wat men ook thans nog van digitalis weet". We zien hier dus, hoe Withering niet blind voorbij wilde gaan aan de successen, die deze vrouw met haar kruiden boekte, maar hoe hij het middel overnam en, wat nu weer typisch is voor de officiële geneeskunde, het middel goed ging bestudeeren; niet alle kruiden uit het mengsel gebruikte, maar alleen dat bestanddeel overnam, waar het op aankwam; uitzocht bij welke vormen van waterzucht het wel hielp en bij welke vormen niet; nauwkeurig bepaalde, hoe het werkte, wat zijn al of niet schadelijke bijwerkingen waren en bij welke doseering die niet, en bij welke die wél opraden.

Evenmin door logische redeneering van geneeskundigen is ontdekt het Priessnitz-watervverband. Het is overgenomen uit de „natuurgeneeskunde", toentertijd nog belichaamd in een boer, genaamd Priessnitz; alleen omdat er werkelijke successen mee geboekt werden. Het werd niet geweerd, omdat het maar van een boer afkomstig was.

Zelfs zijn ook wel middelen overgenomen, uit hetgeen heelemaal geen geneeskunde was; ik denk hier b.v. aan het tegenwoordig, vooral door den arbeid van den, een paar jaar geleden overleden Leidschen chirurg, Prof. Zaayer, meer en meer bekend geworden narcoticum, het lachgas. Dit gas was reeds ontdekt in 1800 door Priestly, in een tijd toen men allerlei nieuwe gassen zocht te bereiden, die door inademing ziekten, als b.v. bronchitis zouden moeten genezen. Het lachgas had echter weinig opgeleverd en was dan ook spoedig van het medische tooneel verdwenen. Bij die korte inadamingen had men echter wel bemerkt, dat de proefpersoon dikwijls zeer prettige gevoelens krijgt; sommigen zeggen, dat het deed denken aan het gevoel, dat men krijgt na het drinken

van een glas champagne!); en ook dat ze wat wartaal gaan uiten of gaan schreeuwen en met armen en beenen slaan. Wij weten nu, dat deze symptomen meestal voorafgaan aan den eigenlijken slaap, die het lachgas teweegbrengt (vooral wanneer, zooals toen, tevoren geen morphine werd toegevend). Dit z.g.n. excitatiestadium was echter oorzaak, dat het lachgas toentertijd goed bruikbaar was voor kermessen. We leven n.l. in het begin van de 19de eeuw; de tijd, waarin het publiek b.v. nog smakelijk kon genieten van de vertooningen van krankzinnigen, die in ijzeren kooien ten tooneele gebracht werden. Iemand uit het publiek, die zich daarvoor beschikbaar wilde stellen, kreeg dan wat van het lachgas in te ademen, de boven beschreven werking openbaarde zich al spoedig en het publiek genoot kostelijk van het „vrolijk makend gas", van deze „frolies", zooals men het in Engeland noemde. Anderen gebruikten het ook thuis als een soort verdooving der dagelijksche besomeringen; de één gebruikte hiervoor lachgas; de ander koos b.v. den toen ook reeds in gebruik zijnden aether en genoot in „aether-frolies". Soms ging het er, vooral op die kermis frolies wel eens wat ruw van langs en het gebeurde wel, dat die „proefkonijnen" in hun excitatie zich soms vrij ernstig bezeerden. Dit laatste vormt den overgang naar de nieuwe taak van het lachgas, naar dien van het narcoticum. Het viel n.l. aan een scherpsinnig medisch toeschouwer op, hoe weinig de slachtoffers pijn bemerkten van de opgelopen verwondingen; en het duurde dan ook niet lang of Horace Wells probeerde het lachgas eens om aan patienten de pijn van het tandentrekken te benemen, inderdaad met volledig succes! Het is een methode geworden, die nu in Engeland bij tandextracties nog veelvuldig in gebruik is.

Zelfs ervaringen van wilde volken zijn aan de geneeskunde ten goede gekomen. Een ander gevoelloos makend middel, de cocaine, danken we aan de Indianen van de Andes. Deze waren n.l. gewoon, verschijnselen van vermoeidheid te bestrijden door te kauwen op cocabladeren. Koller, een Weensch arts, vond nu, dat een bepaalde stof, die hij uit die bladeren kon isoleeren, de cocaine, het gevoel opheft, wanneer die stof eenigen tijd op de slijmvliezen kan inwerken.

Ook een zeer toevallig, onverwacht ziekte-verloop kan soms tot nieuwe wegen in de therapie leiden; op de kliniek van Sauerbruch te Berlijn had Hermannsdorfer onder behandeling een oude vrouw, die reeds meer dan 20 jaar lijdende was aan een „open been", dat op geen enkele wijze genezen wilde; vermoedelijk hadden er dus reeds heel wat „zeergeleerde" hersenen over gepeinsd. Nu ontwikkelde zich tenslotte bij deze vrouw een kanker van den slokdarm; een aandoening dus, zonder eenig oogenschijnlijk verband met die beenzweer. Het gevolg van zoo'n slokdarmkanker is, dat de slokdarm meer en meer vernauwd wordt, tot er tenslotte nagenoeg geen voedsel meer passeeren kan en indien er op chirurgische wijze geen hulp verschaft wordt, moet zoo'n patient den hongerdood sterven. Deze vrouw was nu het stadium genaderd, waarin slechts heel weinig voedsel meer passeerde; ze was vrij sterk uitgehongerd; en ziet, wat met geen enkele therapie gelukt was, gebeurde: de beenzweer begon dicht te groeien! Hermannsdorfer, aan wien dit natuurlijk niet onopgemerkt voorbijging, zocht naar de oorzaak en dacht aan den invloed van het hongeren; het was n.l. reeds lang bekend, dat hongeren een sterke invloed heeft op de samenstelling van het bloed, in het bijzonder dat de reactie naar den „zuren" kant verschoven wordt; in vaktmer uitgedrukt: er treedt een acidose op. In deze hongeracidose nu, vermoedde Hermannsdorfer de oorzaak van de genezing. Nu is een acidose ook te krijgen door het voorschrijven van een bepaald, sterk eenzijdig dieet. In samenwerking met zijn chef Sauerbruch en een zekeren Dr Gerson, die reeds eerder, uit andere overwegingen, studies maakte op diëtisch gebied, werd een acidose-verwekkend dieet opgesteld, dat bekend geworden is onder den naam van het dieet van Gerson-Sauerbruch-Hermannsdorfer, om eens toe te passen bij ziekten, waarbij chronische zwerende wonden aanwezig zijn. En de aanvankelijke resultaten waren zeer hoopgevend, in het bijzonder bij lupus; al moet er ook direct bijgevoegd worden, dat het streng houden van het dieet wel zeer veel doorzettingsvermogen van den patient eischt.

Maar ook het zuiver wetenschappelijk onderzoek, waarbij men van een bepaald uitgangspunt naar een bepaald doel werkt, kan plotseling, door toevallige vondsten, een heel andere richting ingestuurd worden. In 1925 was Einhorn, die verbonden was aan een der groote Duitsche chemische fabrieken, bezig met het zoeken naar een geneesmiddel tegen kinkhoest; daar de kinderen bij kinkhoest nog al eens braken en dus soms ook de geneesmiddelen weer uitbraken, zocht hij naar een middel, dat hij langs rectalen weg, door den endeldarm dus, zou kunnen toedienen. Om bepaalde redenen zocht hij die stof onder de alcoholen, waarvan hij telkens een waterstofafoom verving door een atoom broom; zoo had hij, na veel mislukkingen, eindelijk samengesteld de tri-broom-aethyl-alcohol, nu bekend als avertine;

maar toen hij dit bij zijn proefdiereen in het rectum inbracht, bleek het een sterk narcotische werking uit te oefenen. Het resultaat was, dat Einhorn de therapie der kinkhoest voorloopig liet voor wat die was, en dat hij er zich toe ging zetten een nieuwe rectale narcose uit te werken; die nu, nadat vele ervaringen geleerd hadden diverse fouten in de bereiding van de narcotische oplossing en in de doseering op te sporen, met veel succes over haast de geheele beschaaftde wereld wordt toegepast, hoofdzakelijk in samenwerking met andere narcose-methoden.

Langs zuiver wetenschappelijke weg zijn eigenlijk maar weinig belangrijke therapeutische resultaten bereikt; en ook hierbij berust nog een zeer belangrijk deel op empirie. Een onderzoek, wat hier wel het dichtst bijkomt, is de synthese van het salvarsan door den beroemden Paul Ehrlich. De oorspronkelijke gedachtegang van Ehrlich was: zoek een stof, die een bijzondere affiniteit heeft tot, zich dus bijzonder graag bindt aan een ziekelijke cel, als een kankercel, of een micro-organisme; bind aan deze stof een andere, die zeer giftig is voor die cel of dat micro-organisme; de eerste stof, die dus tevens zoo weinig mogelijk affiniteit mag hebben voor de normale lichaams-cellen, zal dan dienen als geleider, om het gif, het medicament dus, alleen te brengen naar de zieke plek en daar zijn heilzame werking uit te oefenen. Het bleek natuurlijk al spoedig, dat de verhoudingen zoo eenvoudig niet zijn. Meestal werd zoowel de ziekelijke aandoening of het ziekteverwekkende micro-organisme, als ook de normale lichaams-cel getroffen. Toch waren er wel stoffen, die hoopgevend waren, zoo b.v. het atoxyl, een arsenicumverbinding, die reeds belangrijk minder giftig voor het lichaam was dan het arsenik alleen en toch een vrij sterk doodende werking uitoefende op de spirochaet van de syphilis. Toch was het atoxyl nog te giftig en Ehrlich heeft nu, door een gigantisch, streng-wetenschappelijk onderzoek, uitgezocht, hoe hij door verschuiving van atomen of atoomgroepen, de giftigheid voor het lichaam van den patient verminderen en die voor de verwekker van de syphilis verhoogen kon; zóó is Ehrlich gekomen tot den opbouw van het chloorhydraat van het dioxydiamidoarsenobenzol, het bekende salvarsan.

Ik wil het nu voor dit artikel hierbij laten; ik hoop eenigszins aangelooind te hebben, dat de officiële medische wetenschap niet zóó doctrinair, uit de hoogte redeneert, als men soms wel denkt, maar dat het er haar voor alles om te doen is, praktische resultaten te bereiken voor den zieken mensch; en dat zij zich daarbij niet schuwt, eventueel min officiële methoden over te nemen, verder uit te bouwen en bekend te maken.

Leiden.

P. JASPERSE.

„Doorpraten".

Ds Kalkman schrijft in „Goudsche Kerkbode":

Te zeggen in het algemeen, dat „doorpraten" christelijk is, dat is niet naar de Schrift.

Ik weet wel, dat Prof. Schilder het zoo niet bedoelt. Maar als het zóó als algemeene basis voor een artikel gesteld wordt, dan doet het zeker kwaad. De zonde in het spreken is zeer sterk verspreid en velen zijn blind voor hun eigen zonde in dit opzicht. Een algemeene uitspraak: „doorpraten is christelijk", zal zulke menschen den blinddoek niet afrukken. Deze vlag kan elke slechte lading dekken en daar zal zeker gebruik van gemaakt worden: b.v. een N.S.B.-er kan het doen. Christelijk praten eischt soms dóórpraten, maar niet omgekeerd: doorpraten is christelijk.

Merkwaardig: verkeerd „praten" wordt hier verwisseld met „(door)praten". Ik dacht, dat misbruik niet het gebruik ophief. Misschien verandert dat ook al tegenwoordig.

Maar misschien heeft Ds Kalkman het woord „doorpraten" niet begrepen. Mogelijk denkt hij, dat dat betekent: „alsmaar" praten. Inderdaad — dat is een liefhebberij, die men cadeau kan krijgen. Maar natuurlijk betekent het (zooals uit vroegere toelichting wel duidelijk was): de zaak doorpraten. De moeilijkheid, het geschilpunt opsporen, en dan elkaar zakelijk antwoorden, totdat blijkt, welke meening de ware is. Dat is de wijze van „elkander zoeken". De rest is: elkaar loslaten, d.w.z. onbroederlijk zijn.

Kerk en Politiek.

Uit „Haarlemsch Kerkblad":

Een broeder maakt in een ons toegezonden schrijven bezwaar, dat in ons vorig nummer werd overgenomen in de rubriek „Uit de Pers" een artikel, waarin onder andere over de verhouding tusschen de Geref. Kerk en de Chr. Democratische Unie werd gehandeld.

Hij acht een dergelijke behandeling in een kerkblad niet op haar plaats, omdat dit niet geschieden kan „zonder schade aan de eenheid in het kerkelijk leven".

We gaan op het stuk zelf en het oordeel van den schrijver en het overgenomen artikel niet verder in, vestigen er slechts de aandacht van den bezwaarden lezer op, dat, zoo er sprake is van het „schaden van

de eenheid van niet door hem plaats partijen, en het optreden den in van zake kerkelijk „eenheid"

Schrijver We zijn beslissen, de Gods erkent.

Ze moe dienares den in eigen g Dit geldt De C. D. U. gezichtspunten wezen te, 5e, 6e zijn???

In „De C artikel: Lud het oog op h artikel geeft

„Wij, dat zich wijderd."

Daarna

Ongetw belangwe ontwikkel tot verkon echtgenoo zakelijk b karakter lot van L met zijn nieuwe g Even late

Tot vla notie van leger. Toe werkelijke te verklar die bij m Vrijmetse name in complex hij zich s het Chris diking v waarvan Kemmnit Van deze

Haar v Jezus Ch doch ver over dit o Rosenber De Kalk niksorder misdaden broeders steld Lut Kerk wor op protes volbloed opperrabl deze me samen:

„Verlo le vende l eenheid v lotsgeme hetzelfd groep... staan de dwazen, zij slecht Jezus van de le henden... geloof en noodzake

En in raal Lude van dit b Duitsche volken a Gelijk ging der l de invloc dorff zal in het le huldiging verklaard noemt, de den gron melijk zo v r o u w

En van c Hetge opzicht „Gogen t tegen be landdag eischen delijke s plaatsv deze eis land, do